

א-ב של אמצעים רטוריים

ערכה: רותי בשרי, ביה"ס "עמקים תבור"

דו-משמעות	שימוש במילים פוליסמיות או הומונימיות כדי ליצור עניין (בפרסומות, בכותרות וכד') לדוגמה: אני נהג מדליק אורות בגשם – השימוש במילה "מדליק" הוא דו משמעי.
דיבור ישיר	ציטוט של דברי אדם מסוים מעורר תחשה של הבאת דברים במקור, של דיוק, של דיבור חזק, לדוגמה: " אנחנו על המפה " – טל ברודי, כשמכבי ת"א זכתה בגביע אירופה.
הגזמה והכללה	כאמצעים להדגשה - שימוש בשמות תואר מעצימים ("מדחים") או בתיאורים המגזימים בעוצמה ובכמות: אינסופי, עצום ורב, חסר תקדים, כולם יודעים... וכד'
חזרות	על מילים, על מבנים תחביריים – בטקסטים של שכנוע, של פרסומת או בשירה – בד"כ להדגשה. לדוגמה: בדיאטה החדשה – פחות משקל, פחות אמצץ, פחות כסף!
לשון ציורית	דימוי - תאור עניין מסויים בעזרת השוואה הלקוחה מתחום אחר, שלפניו באה מילת השוואה (כ, כמו, כאילו) – לדוגמה: המחשבות חלפו בראשו כברק . האנשה - ייחוס תכונות אנושיות לדומם, לצומח או לבע"ח. לדוגמה: המנוע של המטוס גנח מהתרגשות . מטפורה – דימוי ללא שימוש במילת השוואה. לוקחים מילה משדה סמנטי אחד לשדה סמנטי אחר, לדומה: אני טובע בעבודה, יש לי ים של שיעורי בית . הלשון הציורית מאפיינת טקסט שירי או סיפורי וגם טקסט שכנוע – תפקידה לגרום לנמענים לקלוט את המסר טוב יותר בעזרת "ציור" וליצור עניין.
מילים טעונות	מילים אשר מעוררות רגש. מילים בעלות קונוטציה, מטען שלילי או חיובי , בעזרתן מעבירים עמדת, דעות ותחושות, ולהדגיש את המסר, לדוגמה: בילוי, רגוע, נעים, נפלא – מטען חיובי; איום, מורט עצבים, תסכול וזעם – מטען שלילי.
מירכאות	1. לשם דיבור ישיר או ציטוט: הקצין טען: "אין לי קשר למקרה" . 2. לשם שימוש בביטוי ב לשון סגיי נהור (במשמעות הפוכה) ואירוניה: המוצר ה"בטוח" לדבריהם, קרס מייד . 3. לשיבוץ סלנג, לשון דיבור: זה "אחלה" רעיון! 4. לשם פרטי, לכינוי, למושג: "ידיעות אחרונות", "אלטלנה", "גבעת ווטרשיפ" 5. לשימוש מטפורי ושימוש שונה מהמקובל: האנגלית ממתינה ל"סדק" שייפער בתרבות . המטרות של השימוש במירכאות שונות: ליצור אמינות על ידי ציטוט, להתקרב אל הנמען באמצעות סלנג, להמחיש וליצור עניין ע"י שימוש מטפורי וכד'.
משחקי לשון	"לשון נופל על לשון" (מילים שיש בהן עיצורים דומים) חריזה וכד' – כדי ליצור עניין לדוגמה: " מדינת הלכה – הלכה המדינה " (סטיקר בחירות); " צריך לבחור בעמקים-תבור " (פרסומת); " למה קאן ולא כאן " (מאמר על פסטיבל קאן)
נוכחות מוען ונמען	ליצירת תחושה של קרבה – עירוב ביטויים בגוף ראשון (אני, אנחנו) לדוגמה: כולנו הזדעזענו ממה שקרה; אני קורא לציבור לתת יד; בילדותי פגשתי בו, וכד'. פנייה אל הנמענים בגוף שני (אתם, אתה) כדי להתקרב אליהם ולעיתים גם להמרצה ודרבון, ניתן למצוא הרבה בפרסומות, לדוגמה: " קנו ותיהנו "; " אם אומרים לך שמרגרינה היא בריאה, תבדוק שלא מורחים אותך "; לך תתווכח עם מתבגר בן 16.

<p>לדוגמה: הם ישנים יותר ואוכלים יותר אבל מתעניינים פחות ופחות . חזרנו הביתה בתחושה של זעם, חימה ועלבון. כדי ליצור הדגשה!</p>	<p>ניגודים ונרדפות</p>
<p>1. לשם הערת אגב של הכותב, לדוגמה: התקלות שקרו (למרות שיתוף הפעולה) שיבשו את תכניתנו. 2. לשם הסבר, פירוש, הוספת מידע, לדוגמה: התנגודת (יכולת הגוף להתנגד למחלות)... 3. לשם פירוט, הדגמה, הבהרה, לדוגמה: התקלות (מחלות השחקן והפריצה לתיאטרון) שיבשו את התכנית.</p>	<p>סוגריים</p>
<p>שילוב של סיפור אישי יוצר קרבה מיידית אל הקוראים ומעורר בהם סקרנות. הוא אף יוצר תחושה של אמינות. "צפירה חזקה הלמה באוזניי. עוד בטרם פקחתי את עיניי חשתי את ליטופן של קרני השמש על חלקת עור פניי..."</p>	<p>סיפור אישי</p>
<p>טקסט עיוני כתוב בדרך כלל בשפה תקינה. לעתים מערבים בו, לשם יצירת "צרימה" עגה (סלנג) - להתקרבות אל הקוראים, לתת הרגשת עדכניות, רוח נעורים לדוגמה מתוך מאמר: "הנעורים הם המרד האולטימטיבי לכל דבר "קולי" עלי אדמות. שפה גבוהה – ניבים, מילים לועזיות, שפה רשמית – כדי ליצור תחושה של טקסט עשיר וחגיגי או לצורך גלגול ואירוניה.</p>	<p>עירוב מכוון של רמות לשון</p>
<p>ציטוט ומובאות ממקורות שונים (פסוק, פתגם, מושג, פרשה, שיר) מחזקים את טענת הכותבים, מוסיפים עומק לדבריהם, מרשימים את הקוראים ויוצרים תחושה של אמינות ושל סימוכין. לדוגמה: הציטוט "לך לך מארצך" יוצר קונוטציות מקראיות: עם ישראל, ארץ ישראל, אמונה, וכד'.</p>	<p>ציטוט</p>
<p>מעין סוג של פנייה לנמענים כדי להתקרב אליהם, להדגיש, לעורר מחשבה, לשכנע שאלה "אמתית" – שאלה שמיד אחריה תשובה. היא ממקדת את דברי המוען ומערבת את הנמענים בתשובה. מה צריך לעשות כדי לפתור את הבעיה? עלינו לפעול להחלפת השלטון! שאלה רטורית – שאלה שנשאלת לא לשם קבלת תשובה, שכן היא רומזת על התשובה, הידועה לנמענים. לדוגמה: האם היה צריך לחכות עד שיקרה אסון?</p>	<p>שאלות</p>
<p>שדה סמנטי הוא כל המילים השייכות לתחום תוכן כלשהו, למשל מלחמה – חייל, נשק, פצועים, מארב, הסתערות, אבדן, נצחון וכד' שדה רלוונטי הוא מילים מהתחום שבו עוסק הטקסט. שדה לא רלוונטי הוא שדה של מילים שאינו מהתחום שבו עוסק הטקסט. השדה הסמנטי הלא רלוונטי ממחיש לעתים, כלשון ציורית, את הרעיון בטקסט.</p>	<p>שדה סמנטי</p> <p>1. רלוונטי 2. לא רלוונטי</p>
<p>צירוף כבול הוא ניב או ביטוי ידוע. שבירתו על ידי שיבוש יוצרת צרימה אצל מי שמכיר את הביטוי, צדה את אוזנו ומעוררת עניין. לדוגמה: אין עישון בלי אש (כותרת למאמר על עישון השוברת את הביטוי "אין עשן בלי אש") ניתן למצוא שבירת ביטויים בכותרות בעיתונים, בפרסומות, בסטיקרים, בשירים, וכדומה.</p>	<p>שבירת צירוף כבול</p>